

ACC. N:R M. 12891:1-10.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Maximilian Hellstrand*
 Härad: *Västbo* Berättare: *Johan Karlsson*
 Socken: *Kymbo* Berättarens yrke: *Taktäckare*
 Uppteckningsår: *1953* Född år *1880* i *Kymbo*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

36 almtak. s. 1-9.

I vinbarrallare. s. 10.

Lu F 57

Skriv endast på denna sida

Först höjgs reningarna, som skulle spännas i takstolarna allt efter takets djupning, höjd. Och det var olika groolek efter husets ströket. Reningarna sammanfogades på marken och restes, som när man reste takstolarna. Det var vanligen 3-4 meter mellan takstolarna och mellan deras lades stänger träas över med 14 lums mellansum och sedan skulle de ha upp vindskidor.

Täghalm var mest brukligt och den slagtörskades på vintern. Så blev det förstklarsig halm. De torkade med en gräsla och den bestod av två käppar av ek. En skulle las med roten för att det skulle bli kluns. Den käppen var med. 1.70 m. lång och den andra handkäppen var 1.20 m. Övre änden av handkäppen karvade man, så det blev en utholkning runt om. Det skulle vara ett band av päläder. Den bredd som man gjorde en ring av och lade om ändarna på käpparna och så ett snöre mellan käpparna så de satt fast. Det var olika fastsättning om det var höger eller vänstertörskare!

—
Luf. 57.

1.

Det var fyra, som "tröskade" och de gick över även först en gång och så skulle såden vändas och så gick de över den igen. Så den låg i två rader med även mot varandra. De stötk ihop halmen med foten och band den i kärvar och de använde samma band som till nekarna och när det skulle vara riktigt, så tog de ett band till. Halmen förvarades i ladorna eller i hässjor. Om det skulle bli bra tak, skulle halmen repas. Om det var bristom var det två repare och de använde något som liknade en träckla, till att repa med. Halmen skulle huggas och så den blev jämn och mittet var mellan 16 och 18 tum. Så användes en yxa, men jag gjorde ett skärhyg, som var bra och som användes mycket. Tre bräder, som var 8 tum breda och 120 cm långa spikades ihop. Fyra släar, $7\frac{1}{2}$ tum i djup och 150 cm långa fästes i kistan. Två släar fästes in i en plankbit vid varandra och de två andra stod på $7\frac{1}{2}$ tum avstånd i samma plankbit. Det blev som en kista och en rum lönke

utspjå kistan. I kassen var det en ånde att vitta fjou
ja och i övre änden ett handtag. Och en arkivare var
det i kassen i lutning bakåt. Till det tog man en grund
lig. — Det var bäst om halmen fuktades, spulades,
innan den användes.

Bundna tak. Till tackspröt högs björkslure, klena
och mjuka. Vidjan gjordes av silj och de skulle vidas,
så de blev mjuka. Så boade man ett hål i en vägg
med en narve och så stack man in fyra vidjan och
vack runt. Sedan bröjde de vid sinnen och bredde ut
ett lager haln och halmen skulle göras jämn med täck-
raken och så lades ett tackspröt ovanpå, motsvarande
det som var under halmen. Så tog man en vidja och stak
uppifrån och ner genom halmen och upp igen på andra
sidan stänga och drog åt ovanpå så det blev fast.
Sedan kom nästa lager haln ovanför och så "sko" man
med tacksraken och band ett spröt vid stänga ovanför
och band som först och så höll man på. Första laget

Skulle vara gammal halva helst, eljest fick man hugga bort en tredjedel av nekerna, för att det inte skulle bli "kuän." Det skulle bindas mycket hårt och fast.

I början av 1900-talet användes glödgad järntråd att binda med, men den var inte så hållbar. Sedan blev det galvaniserad järntråd och det var bättre, men fullt tillförlitlig var den inte. Kopparknå användes i enstaka fall och den var bra, men den var svår att skaffa och dyr var den också. Nu det sista använde vi alltid ståltråd.

När första ridan var färdig skulle halven stäcka över på andra sidan och vikas över. Det sista på andra sidan läcktes mycket hårt. — Till rocken användes "brasslet" bestående halva, och det skulle breddas ut över på rocken. För att män, brasslet skulle bli fast, skulle den rättnas. Det skulle vara mer spetsigt i män än på sidorna. Sist lades stänger på, som var avg. 2 meter långa och 3 tum i diameter och de lades i baksta-

larnas riktning och de fästes med kringlar. På stora tak lades två stänger på gavlarna från rocken till simsen. På stora tak satte man också en pinne i nedre änden av taket vid murningen, för att det skulle bli rakt. — Bundna tak var vanligast, men obundna förekom också.

Obundna tak. Det var stänger som på bundna tak. Halmen breddades ut i ett lager i simsen och bands med ridjor och sedan breddades ett lager till på och man gick på en ställning. Man hade en räfra och knäckade upp halmen till den tjocklek man ville att taket skulle ha, 14-16 tum. Det fortsatte så och när man kom till rocken lade man drassel där och så stänger från rocken till simsen och det skulle vara 20 tumms avstånd mellan stängerna. Så lades en stång längs simsen utmed väggen.

5. För att klippa taken behövdes det en skicklig karl, för öfsen tillade de mest på. "Jämt som en larkens"

brukar man säga. I början använde jag en handlyxa, när jag "klippte" och så en trispik och man kruskade med piken mot yran. Sedan hade jag en brädgårdssax istället. Det var Lundberg i Sandhem, som gjorde yran åt mig och så bra yror kan jag inte få nu.

För att lägga ett stort takt behövdes det fyra stycken på taktet och en "bakstickare", som var under och tog emot ridjorna vid bindningen och en sex, sju handlungare.

Först var det en som lögade halmen till "halmbrearn" och så när "brearn" hade brett ut halmen, kom mästarin med piken och sedan "biurn" och brud.

Vid bindning hade bindaren en ticknål som var bra lång och bred som ett finger och så hade han en läckstäng att ryppa i briden med.

Det var en, som stod på backen och lögade upp halmen med en riastake med ett kors på. Han lögade den upp på tickställningen där en annan stod och lögade till "brearn". - Hon hade de på backen i en

sten hög och om den lades ett dubbelt rep, som var
fäst uppe på taket. Tena ändam på repet var det en
kraftig krock och när repet drog runt högen, så krocka-
de de fast och hissade upp högen.

Till stegen tog man långa, smidiga stänger, 8-9 meter
skulle de vara. De borrades till en steg med tre band och
av 20 lums bredd. När simsen var färdig lades stegen upp
och fästes med repelinor från worken. Allt efter man täckte
så kallade man itopp stegen. En sorts lås hade vi så
stegen inte skulle ner. Det var en stake, som var mestlucken
i helmen och så var det en lina, som var fäst i worken och
i den lina satt en järnring. Så tog man lina om stegen
och lade järnringen över staken och så höll det stegen.

Den täckratta är 20 cm bred och 50 cm lång. Den har hand-
tag, med det fanns med skaft också. Riffarna är på längden
och de är 7 cm djupa.

En täckställning gjorde man i ordning. Läng. 60 cm
från simsen eller ifrån borrades till och där sattes en stake in,

som stättades och så sattes staken halvman under bort och så lades bräder ovanpå.

Em halmen var grön och tåket vil täckt och hade god sluttning så stod det sig i 35 år. — För att fjätterna inte skulle göra skada kallades halmen. — Det är bäst om man tar bort mossan. Regnet är det, som är skadligast för halmtak.

Beskärningarna gjordes från ryggåren och neråt och man påsade samtidigt.

Här tillämpades den metoden, när ett halmtak skulle täckas om, att ett tunt lager halms lades ovanpå det gamla och det stod sig några år. — Halmtak varar längre än spåntak.

Det var ett pinsamt arbete att täcka tak. Man fick böja kl. ut och hålla på till åtta på kvällen. En yrkeman hade 2.75 om dagen. — De ville gärna bjuda på färskt kött och de bakade veta, när man var på ett ställe, men det tog jag bort, där jag var; men desto gjorde man utan gräns

Sen det var fruntimmer, som var katiga, så var de
med och band upp halmen i källare.

1903 fanns det många halmtak här, men sedan gick
det bort utarmningligt mycket. Nu är det bara 3 eller 4
stora gårdar, som har halmtak kvar. Några särtak
finns det, men det har jag aldrig befattat mig med. —

Det finns ingen passande halmen nu för tiden, för
halmen blir spöl av konstgäddan de använder.

Min far var också backstreckare här i Rydbo, men min
farfar var bonde.

Småhandlaren Johan Öberg han var mycket i farha på 1870-talet. Han gick åt Jönköping och köpte grisar på sommaren. Det var "halvväringar" på en sex, sju månader han köpte. Sedan gav han sig hemåt igen och hämtade sina grisar på ställen och drev dem i flock till Kymbo, där de fick rast ett par dagar. Sedan var det samma transporten till Jönköping. Det är fem mil dit. Då fick han ha hästskjut med för egen del och om det var någon gris, som inte orkade, så tog han upp den på ryggen. Minst en gång i månaden åkte han till Jönköping på sommaren. Han var alltid några stycken, som hade sällskap för munderna i Ryfors var farliga och ville bara slåss. — Detta har min far berättat, och han var med till Jönköping många gånger.

För uppt.